

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Публічне управління
та адміністрування
28 Публічне управління
та адміністрування
281 Публічне управління
та адміністрування

Форма навчання: **очна (денна)**

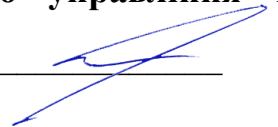
КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «**Реформування системи соціального забезпечення в Україні**»

здобувача **Гарбар Ріти Ігорівни**

Науковий керівник: **д. філос. з публічного управління та адміністрування** *Осьмак Антон Сергійович*

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: *д.держ.упр., проф. Карпенко О.В.*

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра національної економіки та публічного управління

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Публічне управління
та адміністрування
28 Публічне управління
та адміністрування
281 Публічне управління
та адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____ Н.В. Федірко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ О.В. Карпенко

_____ 2024 р.

_____ 2024р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Гарбар Ріті Ігорівні

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Реформування системи соціального забезпечення в Україні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «26» лютого 2024 р. № 423-ст

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретико правові засади системи соціального забезпечення
Розділ 2	Аналіз форм виплат у сфері соціального забезпечення
Розділ 3	Удосконалення системи соціального забезпечення в Україні
Об'єкт дослідження:	система соціального забезпечення України
Предмет дослідження:	реформування системи соціального забезпечення України
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	розроблення практичних рекомендацій щодо шляхів реформування системи соціального забезпечення в Україні

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	1. Визначити теоретичний зміст поняття системи соціального забезпечення. 2. Описати нормативно-правові засади виплат у сфері соціального забезпечення в Україні.
У розділі 2	1. Розглянути механізми реалізації та види соціального захисту в Україні. 2. Ознайомитись з світовим досвідом та реалізацією соціального захисту населення.
У розділі 3	1. Зазначити проблеми в системі соціального забезпечення в Україні. 2. Висунути пропозиції щодо удосконалення системи соціального забезпечення в Україні.

Завдання підготував
науковий керівник

А.С. Осьмак

Завдання одержав
здобувач

«28» лютого 2024 р.

Р.І. Гарбар

«28» лютого 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 52 сторінки, 5 таблиць, 4 рисунки, список використаних джерел з 34 найменувань.

«Реформування системи соціального забезпечення в Україні»

Об'єкт дослідження – система соціального забезпечення України.

Предмет дослідження – реформування системи соціального забезпечення України.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – розроблення практичних рекомендацій щодо шляхів реформування системи соціального забезпечення в Україні.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- визначення теоретичного змісту поняття системи соціального забезпечення;
- опис нормативно-правових засад виплат у сфері соціального забезпечення в Україні;
- розгляд механізмів реалізації та видів соціального захисту в Україні;
- ознайомлення з світовим досвідом та реалізацією соціального захисту населення;
- зазначення проблем в системі соціального забезпечення в Україні;
- висунення пропозицій щодо удосконалення системи соціального забезпечення в Україні.

Практичне значення отриманих результатів: результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері соціального забезпечення в Україні. Висновки та рекомендації, отримані в ході дослідження, можуть слугувати основою для розроблення конкретних заходів з реформування системи соціального захисту, підвищення її ефективності, адресності та відповідності міжнародним стандартам. Крім того, результати дослідження можуть бути корисними для фахівців, які працюють у сфері соціального забезпечення, а також для громадських організацій, що опікуються питаннями соціального захисту населення.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний захист, соціальна політика, державні соціальні стандарти, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія, соціальні виплати, соціальні блага, соціальні послуги.

ВІДГУК
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету економіки та управління освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»

Гарбар Ріти Ігорівни

на тему **«Реформування системи соціального забезпечення в Україні»**

1. Актуальність теми: *ефективне функціонування системи соціального захисту та адресної допомоги вразливим категоріям населення набуває першочергового значення в сучасних реаліях. Особливої гостроти ця проблематика набуває в умовах повномасштабної війни, внаслідок чого значна частина громадян втрачає можливість самостійно забезпечувати гідний рівень життя.*

2. Позитивні якості кваліфікаційної роботи: *здійснено дослідження системи соціального забезпечення та надано пропозиції щодо її реформування для забезпечення її ефективності. На основі проведеного дослідження сформульовано відповідні висновки.*

3. Наявність самостійних розробок автора *На основі проведеного в роботі аналізу було визначено проблеми в системі соціального забезпечення в Україні та надано пропозиції щодо її удосконалення.*

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: *Аналіз світового досвіду щодо форм соціальних виплат, підходи та моделі, що базуються на принципах солідарності, обов'язкового страхування та адресної підтримки виконаний в рамках кваліфікаційної бакалаврської роботи, можуть бути використано для оцінки та коригування політик реформування системи соціального забезпечення в Україні.*

5. Наявність недоліків: *в ході роботи недостатньо глибоко розкриті інструменти цифровізації системи соціального забезпечення, проте для повного викладу це потребуватиме додаткових підрозділів, що за обсягом виходить за рамки кваліфікаційної бакалаврської роботи та може бути рекомендованим для подальших досліджень.*

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: *Кваліфікаційна бакалаврська робота Гарбар Р.І. «Реформування системи соціального забезпечення в Україні» в цілому відповідає вимогам, поставлені індивідуальні завдання виконано на високому рівні. Робота рекомендується до захисту з оцінкою «відмінно».*

Науковий керівник. Доцент кафедри національної економіки та публічного управління КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
доктор філософії з публічного управління та адміністрування,

Осьмак А.С.

06 червня 2024 р

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО ПРАВОВІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	6
1.1 Теоретичний зміст поняття системи соціального забезпечення	6
1.2 Нормативно-правові засади виплат у сфері соціального забезпечення в Україні	13
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФОРМ ВИПЛАТ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	21
2.1 Механізми реалізації та види соціального захисту в Україні	21
2.2 Світовий досвід та реалізація соціального захисту населення	27
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	38
3.1 Проблеми в системі соціального забезпечення в Україні	38
3.2 Пропозиції щодо удосконалення системи соціального забезпечення в Україні	42
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49

ВСТУП

Актуальність теми. Питання соціального забезпечення населення має тривалу історію в суспільних відносинах на території сучасної України ще задовго до набуття нею незалежності. Необхідність надання державної підтримки малозабезпеченим верствам населення завжди була актуальною проблемою. Особливої гостроти ця проблематика набуває в умовах повномасштабної війни, яка нині точиться в Україні, внаслідок чого значна частина громадян втрачає можливість самостійно забезпечувати гідний рівень життя. Відповідно, питання ефективного функціонування системи соціального захисту вразливим категоріям населення набуває першочергового значення в сучасних реаліях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання щодо соціального забезпечення є предметом багатьох вчених. Наприклад: Любомир Чорній, Ольга Романюк, Кирило Рубановський, та інші розробляли звіт про систему соціального захисту та соціального забезпечення в Україні дослідивши реальний стан та перспективи реформування; В. В. Утвенко розглядав систему соціального забезпечення та соціальної підтримки; Вольфганг Аясс і Флоріан Теннштедт дослідили розширення та диференціацію соціальної політики з початку нового курсу; Люсінда Платт розповіла що таке соціальна політика.

Незважаючи на наявність наукового доробку, присвяченого реформуванню системи соціального забезпечення, дана тематика залишається актуальною та потребує подальшого ґрунтовного дослідження. Це зумовлено тим, що в умовах політичних трансформацій та воєнного конфлікту, ситуація у сфері соціального забезпечення не може залишатися статичною та вимагає постійного перегляду та адаптації. Саме тому питання реформування системи соціального забезпечення України потребує додаткової уваги.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення практичних рекомендацій щодо шляхів реформування системи соціального забезпечення в Україні.

Відповідно до мети дослідження в процесі виконання роботи були поставлені наступні завдання:

- визначення теоретичного змісту поняття системи соціального забезпечення;
- опис нормативно-правових засад виплат у сфері соціального забезпечення в Україні;
- розгляд механізмів реалізації та видів соціального захисту в Україні;
- ознайомлення з світовим досвідом та реалізацією соціального захисту населення;
- зазначення проблем в системі соціального забезпечення в Україні;
- висунення пропозицій щодо удосконалення системи соціального забезпечення в Україні.

Об'єкт дослідження – система соціального забезпечення України.

Предмет дослідження – реформування системи соціального забезпечення України.

Методи дослідження. Для виконання дослідження були використані наступні методи: ретроспектива походження соціального забезпечення; узагальнення досвіду різних авторів а також даних у цій сфері ; аналіз статистичних даних видатків на соціальний захист та оборону; вивчення теоретичного матеріалу стосовно різних питань у сфері соціального забезпечення; класифікація інформації в таблиці та створення рисунків; їх опис; пояснення визначень; розробка шляхів вирішення проблем.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів: результати даного дослідження дозволяють поглибити теоретичне розуміння концепції соціального забезпечення, її сутності, ключових компонентів та механізмів реалізації. Ґрунтовний аналіз цього багатогранного поняття розкриває його роль та значення у забезпеченні гідного рівня життя громадян.

Методична значущість отриманих результатів: результати дослідження пропонують комплексний підхід до аналізу ефективності функціонування системи

соціального забезпечення в Україні. Вони включають ретельне вивчення нормативно-правової бази, механізмів реалізації різних видів соціального захисту, а також статистичних даних щодо видатків на соціальні виплати. Такий багатоаспектний аналіз дозволяє виявити ключові проблеми та недоліки чинної системи, що є необхідним для розроблення дієвих шляхів її реформування.

Практична значущість отриманих результатів: результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері соціального забезпечення в Україні. Висновки та рекомендації, отримані в ході дослідження, можуть слугувати основою для розроблення конкретних заходів з реформування системи соціального захисту, підвищення її ефективності, адресності та відповідності міжнародним стандартам. Крім того, результати дослідження можуть бути корисними для фахівців, які працюють у сфері соціального забезпечення, а також для громадських організацій, що опікуються питаннями соціального захисту населення.

Інформаційна база дослідження: словники, навчальні посібники, підручники, енциклопедії, наукові статті, статистичні дані, матеріали уроків, дані державних сайтів, нормативно-правові акти, електронні статті, аналітичний звіт тощо.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

У *першому розділі* визначено теоретичний зміст поняття системи соціального забезпечення, описано нормативно-правові засади виплат у сфері соціального забезпечення в Україні.

У *другому розділі* розглянуто механізми реалізації та види соціального захисту в Україні, ознайомлено з світовим досвідом та реалізацією соціального захисту населення.

У *третьому розділі* зазначено проблеми в системі соціального забезпечення в Україні та висунуто пропозиції щодо її удосконалення.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО ПРАВОВІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1 Теоретичний зміст поняття системи соціального забезпечення

Першочерговим завданням, що постає, є ґрунтовне дослідження та всебічний аналіз концепції соціального забезпечення, яка є фундаментальною складовою сучасної системи соціального захисту населення. Ретельне вивчення цього багатогранного поняття дозволить розкрити його сутність, визначити ключові компоненти та механізми реалізації, а також зрозуміти його роль та значення у забезпеченні гідного рівня життя громадян.

Засновником системи соціального забезпечення вважається канцлер Німецької імперії Отто фон Бісмарк. За його ініціативою 15 червня 1883 року Рейхстаг ухвалив закон про обов'язкове медичне страхування для робітників, але не для службовців. Згідно з цим законом, страхуванню підлягали комерційні робітники, які працювали більше тижня та мали річний дохід до 2000 марок. Працівники сплачували дві третини страхових внесків, а роботодавці – одну третину. На відміну від існуючих на той час фондів, робітники отримували законне право на виплати за рахунок своїх внесків до державного медичного страхування, яке зберігало чинність навіть при зміні роботи. У разі хвороби лікарняна каса покривала витрати на лікування та медикаменти, а також виплачувала лікарняні у розмірі 50% середньої заробітної плати максимум на 13 тижнів, починаючи з 3-го дня хвороби, але не більше 2 марок на день. Хоча розмір лікарняних не повністю захищав від матеріальних труднощів для сім'ї з 4 осіб, медичне страхування зробило медичну допомогу нормою та загальнодоступною для застрахованих робітників [1].

Цей закон мав визначальний вплив на розвиток системи соціального забезпечення. Це був перший закон, який запровадив обов'язкове державне страхування для певної категорії працівників, а саме робітників, на відміну від існуючих на той час приватних страхових фондів. Він забезпечував соціальний захист, зробивши медичну допомогу доступною для робітників і став основою для подальшого розвитку соціального захисту.

6 липня 1884 року Рейхстаг прийняв Закон про страхування від нещасних випадків, який набув чинності 1 жовтня 1885 року. Центральним елементом закону було покладання фінансування страхування від нещасних випадків виключно на підприємців, які сплачували 100% внесків. Працівники були залучені через медичне страхування і сплачували компенсацію лише за перші 13 тижнів після нещасного випадку. Натомість підприємці звільнялися від цивільно-правової відповідальності, крім випадків навмисних дій. Після нещасного випадку на виробництві страхування передбачало виплату пенсій з 14-го тижня (розмір залежав від заробітку), пенсій у зв'язку з втратою годувальника та покриття витрат на лікування. Проте професійні захворювання спочатку не охоплювалися через фінансові міркування та інтереси промисловості [2].

Можна сказати, що закон про страхування від нещасних випадків став важливим кроком у розбудові системи соціального захисту працівників у Німецькій імперії. Ключовою ідеєю закону було запровадження обов'язкового страхування від нещасних випадків на виробництві, фінансування якого повністю покладалося на роботодавців.

По-перше, це звільняло роботодавців від індивідуальної цивільно-правової відповідальності за нещасні випадки на їхніх підприємствах. За це вони мали сплачувати страхові внески, які формували загальний фонд для виплат постраждалим працівникам. Таким чином, відповідальність і ризики розподілялися між усіма роботодавцями на засадах солідарності. По-друге, працівники отримували гарантований соціальний захист у разі нещасного випадку на виробництві.

Проте, недоліком закону було виключення професійних захворювань зі сфери його дії через фінансові міркування та тиск з боку промисловців. Це залишало працівників, які втратили працездатність внаслідок професійних хвороб, без належного соціального захисту.

Таким чином, закон 1884 року заклав основи обов'язкового страхування від нещасних випадків на виробництві в Німеччині на засадах солідарної відповідальності роботодавців.

24 травня 1889 року Рейхстаг ухвалив "Закон про страхування на випадок інвалідності та старості", який набув чинності в наступному 1891 році. На той час були створені такі організаційні структури як 31 регіональна страхова компанія, 600 арбітражних судів, система збору внесків через марки тощо. В законі зазначено, що обов'язковому страхуванню підлягали всі найняті "робітники, підмайстри, помічники або слуги", а також продавці, сільгоспробітники, прислуга та інші категорії працівників. Застраховані могли отримувати пенсію по інвалідності після певних періодів сплати внесків або пенсію за віком з 70 років. Це пенсійне страхування фінансувалося за рахунок внесків працівників та роботодавців, а також державної субсидії. Розмір внесків залежав від одного з чотирьох класів заробітної плати, а не фактичного індивідуального доходу. Проте виникла невизначеність щодо обов'язкового страхування деяких категорій зайнятих, зокрема "домашніх дітей" та надомників. Всі, хто заробляв понад 2000 марок на рік, і особливо самозайняті особи, були звільнені від оподаткування. Вони могли добровільно приєднатися до страхування до 40 років [3].

Пенсія за віком призначалася після 30 внесків у 70 років, за інвалідністю (зниження працездатності на дві третіх) – після 5 років внесків у розмірі одної третьої середньої зарплати. Держава доплачувала по 50 марок до кожної пенсії, решту сплачували застраховані та роботодавці порівну [1].

Проаналізувавши дану інформацію, можна вказати на декілька недоліків. Наприклад визначення розміру внесків за класами заробітної плати, а не фактичним доходом, могло призводити до нерівності та невідповідності розміру внесків реальним доходам застрахованих осіб. Або те, що звільнення від обов'язкового

страхування осіб з високим доходом та самозайнятих також порушувало принцип рівності та створювало нерівність у доступі до пенсійного забезпечення. Та й встановлення пенсійного віку у 70 років для отримання пенсії за віком вважалося досить високим, що могло позбавляти частину працівників права на пенсійне забезпечення через високу смертність у той період.

Проте цей закон заклав основи обов'язкового державного пенсійного страхування, ставши третім компонентом формування комплексної системи соціального захисту громадян, охоплюючи різні ризики втрати працездатності та доходу.

Створення організаційних структур зазначених раніше забезпечувало функціонування пенсійної системи, що було необхідною передумовою для її ефективної роботи. А от охоплення обов'язковим страхуванням широких верств найманих працівників підвищувало рівень соціальної захищеності населення. Ще одним здобутком стало фінансування за рахунок внесків працівників, роботодавців та державних субсидій. Воно забезпечувало солідарний принцип, коли витрати розподілялися між різними групами, а не покладалися лише на одну сторону. Яскравим прикладом цього є доплата держави до кожної пенсії, яка дозволяла підтримувати гідний рівень виплат, не покладаючись лише на внески застрахованих осіб.

Слід зазначити, що система соціального забезпечення охоплює набагато ширший спектр заходів та програм, ніж лише медичне страхування, страхування від нещасних випадків та пенсійне забезпечення, що були засновані Отто фон Бісмарком. Сучасні системи соціального забезпечення є більш комплексними та багатогранними.

Як зазначено в фармацевтичній енциклопедії визначення соціального забезпечення: «...організаційно-правова діяльність держави щодо матеріального забезпечення, соціального обслуговування, надання медичної та фармацевтичної допомоги за рахунок спеціально створених фінансових джерел особам, які зазнали соціального ризику, внаслідок якого втратили здоров'я та/чи засоби до існування й не можуть матеріально забезпечити себе та своїх утриманців. С.з. — складова

соціальної політики держави, що одночасно вважається невід'ємним компонентом системи соціального захисту і соціальної роботи. Конституцією України (ст. 46) гарантовано право громадян на соціальний захист, що містить право на забезпечення в разі повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, а також у старості та в інших випадках... [1]»

В навчальному посібнику В.В. Утвенка воно трактується трохи по іншому. Там сказано, що «Соціальне забезпечення (соціальний захист) — система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві та ін.). Як соціально-економічна категорія соціальне забезпечення є відносинами щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків [4].»

Соціальне забезпечення є багатогранною системою, яка здійснює вплив на різноманітні сфери суспільного життя через низку специфічних функцій. Умовно суспільство можна поділити на різноманітні сфери, наприклад економічну, політичну, соціальну та інші. Тому і функції системи соціального забезпечення спрямовані на вплив на кожну з цих сфер.

Економічна функція сприяє розподілу матеріальних благ, забезпеченню достатнього рівня добробуту непрацездатних верств населення, а також стимулює працездатних громадян до продуктивної праці. Соціальна функція покликана захистити людей від негативних життєвих обставин (хвороби, інвалідності, безробіття тощо), відновити їхні здібності до праці та компенсувати втрачений дохід чи додаткові витрати. Політична функція полягає у практичній реалізації цілей соціальної політики держави через діяльність інститутів соціального забезпечення. Духовно-ідеологічна функція відображає взаємозв'язок соціального забезпечення з суспільною свідомістю, ідеологією, мораллю та психологією. Ефективна система сприяє формуванню позитивних ідеологічних поглядів, етичних цінностей та почуття захищеності в людей. Демографічна функція

передбачає вплив соціального забезпечення на демографічні процеси шляхом матеріального стимулювання створення сімей, народжуваності тощо [4].

Загалом, ефективна система соціального забезпечення має бути всеохоплюючою, справедливою, прозорою та орієнтованою на потреби громадян. Вона повинна поєднувати економічні стимули з соціальним захистом, залучати громадськість та сприяти формуванню позитивних цінностей і солідарності в суспільстві.

Для досягнення належного рівня соціальної забезпеченості населення держава повинна послідовно реалізовувати комплексну соціальну політику, яка охоплює низку взаємопов'язаних заходів.

Як зазначає Федеральне агентство громадянської освіти в Німеччині, соціальна політика – це усі заходи, спрямовані на забезпечення мінімального рівня соціального забезпечення, особливо забезпечення достатнього доходу, наприклад у разі хвороби, безробіття або старості. Крім економічної мети забезпечення доходу, державна соціальна політика спрямована на підтримку соціального миру в суспільстві [5].

Визначення соціальної політики на вітчизняному інформаційно-довідковому сайті «Україна » трактується трохи інакше: «Соціальна політика — комплекс заходів державного та недержавного характеру, спрямованих на виявлення, задоволення і узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп, територіальних громад [6].»

А от професорка лондонської школи економіки та політичних наук Люсінда Платт на сайті закладу вказує, що соціальна політика визначає, яким чином організоване суспільство забезпечує своїх громадян необхідними соціальними благами та послугами. Вона покликана пом'якшувати негативні наслідки соціально-економічних змін, що відбуваються у світі, та гарантувати базові права і свободи людини. Соціальна політика аналізує різні ролі: національних урядів, сім'ї, громадянського суспільства, ринку та міжнародних організацій у наданні послуг і підтримки протягом життєвого шляху від дитинства до старості. Ці послуги та підтримка включають підтримку дітей і сімей, навчання в школах і освіту,

оновлення житла та сусідства, підтримку доходів і зниження рівня бідності, підтримку безробітних і навчання, пенсії, охорону здоров'я і соціальне обслуговування. Соціальна політика спрямована на виявлення та пошук шляхів зменшення нерівності в доступі до послуг і підтримки між соціальними групами, визначеними соціально-економічним статусом, расовою, етнічною приналежністю, міграційним статусом, статтю, сексуальною орієнтацією, інвалідністю та віком, а також між країнами [7].

Іншими словами, соціальна політика охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на задоволення основних потреб людей у безпеці, освіті, зайнятості, охороні здоров'я та загальному добробуті. Вона стосується того, яким чином держави та суспільства в цілому реагують на глобальні виклики, пов'язані із соціальними, демографічними та економічними трансформаціями, а також проблемами бідності, міграції та процесами глобалізації.

Підсумувавши вищесказане можна дійти до висновку, що соціальна політика – це комплексна система заходів, спрямованих на забезпечення добробуту та соціального захисту громадян, задоволення їхніх основних потреб у безпеці, освіті, зайнятості, охороні здоров'я та загальному благополуччі.

Так як основною метою соціальної політики є покращення життя та добробуту населення, це передбачає низку конкретних цілей та завдань [8]:

- забезпечення гідного рівня доходів та матеріального становища громадян через справедливий розподіл суспільних благ та ресурсів;
- забезпечення умов для повної зайнятості та розвитку людського потенціалу, підвищення якості робочої сили;
- гарантування конституційних прав громадян у сферах праці, соціального захисту, освіти, культури, охорони здоров'я, житла;
- особлива увага до забезпечення прав та соціальних гарантій для сімей, жінок, дітей та молоді як найбільш вразливих верств;
- вирішення демографічних проблем, зниження смертності, особливо серед працездатного населення та дітей;

- розвиток та модернізація соціальної інфраструктури – закладів освіти, охорони здоров'я, культури тощо;
- подолання бідності, ліквідація заборгованості з виплати зарплат, пенсій, соціальних допомог;
- запровадження чітких державних соціальних стандартів та нормативів, зокрема прожиткового мінімуму;
- реформування систем оподаткування, пенсійного забезпечення, соціального страхування для більшої справедливості;
- захист трудових прав громадян, зниження соціальної напруженості в суспільстві.

1.2 Нормативно-правові засади виплат у сфері соціального забезпечення в Україні

Найголовнішим нормативно правовим актом, що затверджує право особи на соціальний захист є Конституція України. Вона включає право на соціальне забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках [9].

Окрім Конституції, права на соціальне забезпечення закріплюють закони України, що також визначають конкретні види соціальних виплат та допомог, а ще урядові постанови та накази профільних міністерств. Вони регламентують порядок призначення та виплати соціальних допомог, встановлюють державні соціальні стандарти та нормативи.

Міністерство соціальної політики України зібрало перелік з шістдесяти чотирьох нормативно-правових актів, які гарантують соціальний захист. Цей

перелік було відсортовано за датою набуття чинності і поміщено в таблиці за певними періодами в часі.

Після набуття Україною незалежності в 1991 році розпочався перший етап формування системи соціального забезпечення. Він тривав під час 90-х років та налічував 18 нормативно-правових актів, які були затверджені у той час, що і зазначено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Нормативно-правові акти, що з'явилися в період 90-х років

№	Назва нормативно-правового акту	Дата набуття чинності
1	Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»	28.02.1991
2	Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»	21.03.1991
3	Закон України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні»	17.04.1991
4	Закон України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні»	17.04.1991
5	Закон України «Про пенсійне забезпечення»	05.11.1991
6	Закон України «Про прокуратуру»	05.11.1991
7	Закон України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»	20.12.1991
8	Закон України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб»	09.04.1992
9	Закон України «Про статус народного депутата України»	17.11.1992
10	Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», із змінами і доповненнями, внесеними Законами України.	21.11.1992
11	Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	22.10.1993
12	Закон України «Про державну службу»	16.12.1993
13	Закон України «Про судову експертизу»	25.02.1994
14	Постанова Кабінету міністрів України «Про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни»	12.05.1994
15	Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні»	16.12.1994
16	Закон України «Про донорство крові та її компонентів»	23.06.1995
17	Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»	23.09.1997
18	Закон України «Про Національний банк України»	20.05.1999

Джерело: розроблено автором на основі даних Міністерства соціальної політики України [10]

В той момент Україна хотіла подолати наслідки радянського минулого. Закони про реабілітацію жертв політичних репресій свідчать про намагання

відновити історичну справедливість та захистити права постраждалих від тоталітарного режиму.

Також відбувався розвиток законодавчої бази у різних сферах життєдіяльності. Наприклад прийняті закони охоплюють питання пенсійного забезпечення, судової експертизи, донорства крові, засобів масової інформації тощо, показують розбудову правового поля у новоствореній державі.

А от розбудова системи державної служби, правоохоронних та військових органів проявляється через прийняття законів про статус народних депутатів, прокуратуру, соціальний захист військовослужбовців. Це відображає процес становлення державних інституцій в Україні.

Ну і не обійшлося без формування правової бази соціального захисту різних верств населення. Закони спрямовані на врегулювання питань соціального забезпечення постраждалих від Чорнобильської катастрофи, інвалідів, ветеранів війни та праці, сімей з дітьми тощо свідчать про усвідомлення важливості соціального захисту громадян на державному рівні.

Другим етапом створення нормативно-правових документів стали 2000-ні роки. Це відносно більший період часу аніж 90-ті тому і кількість законодавчих актів теж більша, а саме 27, які і зазначено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Нормативно-правові акти, що з'явилися в період 2000-х років

№	Назва нормативно-правового акту	Дата набуття чинності
1	Закон України «Про жертви нацистських переслідувань»	23.03.2000
2	Закон України «Про жертви нацистських переслідувань»	23.03.2000
3	Закон України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною»	01.06.2000
4	Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», із змінами і доповненнями, внесеними Законами України.	01.06.2000
5	Порядок надання щомісячної грошової допомоги малозабезпеченій особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2000 р. № 1192	02.08.2000
6	Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»	16.11.2000

Продовження таблиці 1.2

7	Закон України «Про державну соціальну допомогу інваліда з дитинства та дітям – інвалідам» із змінами і доповненнями, внесеними Законами України.	16.11.2000
8	Закон України «Про охорону дитинства»	26.04.2001
9	Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»	07.06.2001
10	Деякі питання надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям	21.08.2001
11	Закон України «Про дипломатичну службу»	20.09.2001
12	Методика обчислення сукупного доходу сім'ї для всіх видів соціальної допомоги, затверджена наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства економіки з питань європейської інтеграції України, Міністерства фінансів України, Державного комітету статистики України, Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 15 листопада 2001 року № 486/202/524/455/3370 та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 7 лютого 2002 року за № 112/6400, із змінами і доповненнями.	15.11.2001
13	Порядок призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1751 (із змінами)	27.12.2001
14	Порядок надання державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям – інвалідам, затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства фінансів України, Міністерства охорони здоров'я України від 30 квітня 2002 року № 226/293/169 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 31 травня 2002 року за № 466/6754.	30.04.2002
15	Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 року № 250.	24.02.2003
16	Закон України «Про соціальні послуги»	19.06.2003
17	Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»	09.07.2003
18	Порядок призначення і виплати компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 р. № 558.	29.04.2004
19	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам»	18.05.2004
20	Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам».	18.05.2004
21	Закон України «Про соціальний захист дітей війни»	18.11.2004
22	Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»	13.01.2005
23	Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 року № 261.	02.04.2005
24	Закон України «Про соціальний захист дітей війни»	20.12.2005
25	Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме	22.02.2006

Закінчення таблиці 1.2

26	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»»	31.01.2007
27	Про затвердження Порядку обліку, зберігання, оформлення та видачі посвідчень особам, які одержують державну соціальну допомогу, відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»	16.11.2007

Джерело: розроблено автором на основі даних Міністерства соціальної політики України [10]

Затвердження цих законодавчих актів у 2000-х роках демонструє прагнення української держави розбудувати ефективну систему соціального захисту, адаптувати її до нових реалій та викликів, а також гармонізувати із міжнародними стандартами в цій сфері. Основне, що привертає увагу, це намагання привести українське законодавство у відповідність до міжнародних норм та стандартів.

Спостерігається посилення уваги до захисту прав та інтересів різних верств населення – жертв нацистських переслідувань, інвалідів з дитинства, дітей-інвалідів, малозабезпечених сімей. Прийняті закони спрямовані на надання їм державної допомоги та соціальних гарантій.

Також присутні спроби реформувати та вдосконалити систему соціального забезпечення шляхом запровадження нових видів допомоги (державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, особам без права на пенсію тощо).

Ну і не можливо не зазначити розбудову нормативно-правової бази функціонування системи соціальних послуг в Україні, реформування пенсійної системи шляхом запровадження загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та законодавче врегулювання питань соціального захисту окремих категорій громадян – дітей війни, дітей-сиріт, осіб, які мають особливі заслуги перед Україною.

А от третім, заключним етапом є 2010-ті роки. Цей блок налічує 22 нормативно-правові акти, що зазначені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.2 – Нормативно-правові акти, що з'явилися в період 2010-х років.

№	Назва нормативно-правового акту	Дата набуття чинності
1	Закон України «Про статус суддів»	07.07.2010
2	Закон України «Про протидію торгівлі людьми»	20.09.2011
3	Митний кодекс України від 11.07.2002 № 92-IV (див. статті 430 та 432)	13.03.2012
4	Закон України «Про зайнятість населення»	05.07.2012
5	Закон України «Про адвокатуру»	05.07.2012
6	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виплати одноразової матеріальної допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми»	25.07.2012
7	Закон України «Про встановлення державної допомоги постраждалим учасникам масових акцій громадського протесту та членам їх сімей»	21.02.2014
8	Про соціальний захист членів сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 року	28.03.2014
9	Наказ Міністерства соціальної політики України від 06.05.2014 № 275 «Про затвердження Порядку виплати одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю у масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 року по 21 лютого 2014 року»	06.05.2014
10	Про соціальний захист осіб, які отримали тяжкі тілесні ушкодження під час участі у масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 року	06.08.2014
11	Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 428 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 р. № 558»	10.09.2014
12	Закон України Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб від 20.10.2014	20.10.2014
13	Постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 51 Про виплату у 2015 році одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., осіб, яким посмертно присвоєно звання Герой України за громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народові, виявлені під час Революції гідності, та особам, які отримали тяжкі тілесні ушкодження під час участі у зазначених акціях	11.02.2015
14	Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 535 Про соціальний захист осіб, які отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості під час участі у масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 року	29.07.2015
15	Порядок встановлення статусу інваліда війни	08.09.2015
16	Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 740 «Про затвердження Порядку надання статусу особи, на яку поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», деяким категоріям осіб»	23.09.2015
17	Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 739 «Питання надання статусу учасника війни деяким особам»	23.09.2015

Закінчення таблиці 1.3

18	Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»	26.11.2015
19	Закон України «Про державну службу»	10.12.2015
20	Постанова Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2016 р. № 67 «Про виплату у 2016 році одноразової грошової допомоги членам сімей осіб, смерть яких пов'язана з участю в масових акціях громадського протесту, що відбулися у період з 21 листопада 2013 р. по 21 лютого 2014 р., осіб, яким посмертно присвоєно звання Герой України за громадянську мужність, патріотизм, героїчне відстоювання конституційних засад демократії, прав і свобод людини, самовіддане служіння Українському народові, виявлені під час Революції гідності, та особам, які отримали тяжкі тілесні ушкодження та тілесні ушкодження середньої тяжкості під час участі у зазначених акціях»	18.02.2016
21	Постанова Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 р. № 141 Деякі питання виплати у 2016 році разової грошової допомоги, передбаченої Законами України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» і «Про жертви нацистських переслідувань»	02.03.2016
22	Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2016 р. № 320 Про збільшення розмірів щорічної разової грошової допомоги до 5 травня деяким категоріям громадян	29.04.2016

Джерело: розроблено автором на основі даних Міністерства соціальної політики України [10]

Так як цей час був дуже складний для країни, законодавчі акти, прийняті на той час, відображають прагнення держави відреагувати на нові виклики та загрози, а також розширити коло осіб, які потребують соціального захисту в умовах суспільно-політичної нестабільності та збройного конфлікту на Сході України.

Першим на що слід звернути увагу це законодавче врегулювання питань соціального захисту учасників та постраждалих під час Революції Гідності 2013-2014 років. На той час фіксується посилення уваги до захисту прав та інтересів вразливих верств населення – постраждалих від торгівлі людьми, учасників Революції Гідності, внутрішньо переміщених осіб. Прийняті закони спрямовані на надання їм соціальних гарантій, допомоги та компенсацій. Тому як наслідок відбулось розширення категорій осіб, які мають право на отримання статусу учасника бойових дій, інваліда війни та відповідних пільг у зв'язку з подіями на Сході України.

Також в цей час відбулося реформування державної служби та законодавства у сфері наукової і науково-технічної діяльності та окремих сфер, пов'язаних із

соціальним захистом – судової системи, адвокатури, зайнятості населення, митної сфери.

Таким чином нормативно-правову базу соціальних виплат в Україні можна умовно поділити на три періоди: 1990-ті, 2000-ні та 2010-ті роки. Вона базується на положеннях Конституції України про право громадян на соціальний захист і деталізується у законах, постановах Уряду та відомчих наказах. Метою цього законодавства є забезпечення реалізації конституційних гарантій соціального захисту населення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМ ВИПЛАТ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

2.1 Механізми реалізації та види соціального захисту в Україні

Соціальна політика держави та місцевих органів влади втілюється в життя через комплекс різноманітних заходів та програм соціального спрямування. Ці заходи плануються та реалізуються як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Одним з основних механізмів, за допомогою якого держава втілює свою соціальну політику, є система державних соціальних стандартів. Ці стандарти визначають мінімально необхідний рівень забезпечення головних соціальних потреб громадян [11].

Міністерство соціальної політики визначає поняття державним соціальним стандартам так: «...це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій [12].»

А от «Енциклопедія сучасної України» знайшла набагато легше пояснення цьому визначенню: «...мінімальний рівень гарантій для громадян країни у всіх соціально значимих сферах [13].»

Прикладами соціальних стандартів є:

- прожитковий мінімум;
- мінімальна заробітна плата;
- мінімальні пенсії;
- різні виплати та соціальні допомоги.

Тобто, державні соціальні стандарти визначають мінімально допустимий рівень забезпечення основних потреб громадян у соціальній сфері. Цей рівень встановлює нижню межу, нижче якої не можна опускатися при наданні соціальних благ та послуг населенню. Мінімальні соціальні стандарти гарантують, що кожна

людина матиме доступ до базового рівня соціального забезпечення, незалежно від її фінансового становища. Для забезпечення цього мінімуму держава повинна частково або повністю фінансувати надання відповідних соціальних благ та послуг з бюджетних коштів або інших джерел, не покладаючи повну вартість на самих громадян. Таким чином, мінімальні соціальні стандарти є гарантією доступності для населення певного рівня соціального захисту, який фінансується за рахунок державних та інших ресурсів.

Соціальні стандарти можуть виражаються через соціальні норми. Це загальноприйняті або закріплені в законодавстві правила поведінки, які регулюють взаємодію людей у соціумі відповідно до цінностей та традицій певної культури [14]. Виходячи з цього можна сказати ці правила поведінки дозволяють законодавчо закріпити мінімальні рівні державних соціальних гарантій для забезпечення основних потреб громадян у різних сферах життя.

Види соціальних норм можна виділити за способом створення та за сферою дії детальний опис яких є в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Види соціальних норм

Види соціальних норм	
За способом створення	За сферою дії
- Правові норми — це норми, які є обов'язковими для дотримання правилами поведінки, що встановлюються або схвалюються державою. Вони регулюють найважливіші суспільні відносини, надаючи учасникам юридичні права та обов'язки. Правові норми містяться в законах, підзаконних актах, договорах. - Моральні норми — це поведінкові правила, що базуються на суспільних уявленнях про моральні цінності, такі як добро, справедливість, честь та гідність. Вони забезпечуються внутрішніми переконаннями особи та засобами громадського впливу. Моральні норми, як правило, не зафіксовані документально, а існують у свідомості людей як моральні орієнтири.	- Економічні норми — ці правила визначають, як люди повинні вести себе у сфері економіки. Вони охоплюють усе, що стосується власності, виробництва товарів, їх розподілу та споживання. Ці норми встановлюють, як мають взаємодіяти різні форми власності та як розподіляються ресурси. - Політичні норми — ці правила керують поведінкою людей у політичному контексті. Вони регулюють взаємодії між різними соціальними групами, націями, народами, а також їхню роль у формуванні та виконанні державної влади. Політичні норми також визначають, як ці групи співпрацюють або конкурують у рамках політичної системи

Закінчення таблиці 2.1

• Корпоративні норми — це правила поведінки, що встановлюються громадськими об'єднаннями для своїх членів. Держава може визнавати або надавати їм обов'язкового характеру. Корпоративні норми регулюють діяльність, зумовлену завданнями та метою певних об'єднань. Вони закріплюються у статутах, положеннях, програмах таких об'єднань. • Звичаєві норми — це неписані правила поведінки, що склалися історично внаслідок багаторазового повторення в аналогічних ситуаціях протягом тривалого часу. Вони закріпилися у свідомості та поведінці людей, стали внутрішньою потребою. Різновидом звичаїв є традиції — загальні правила поведінки, що передаються з покоління в покоління.	• Релігійні норми — це правила, які керують поведінкою віруючих у релігійному контексті. Встановлені різними релігійними традиціями, ці норми знайшли своє відображення у священних текстах, таких як Біблія, Коран, Тора, Веди. Вони визначають, як віруючі повинні взаємодіяти один з одним у межах релігійних організацій та як слід проводити релігійні обряди.
---	---

Джерело: розроблено автором на основі даних розробки уроків [15]

Таким чином, система державних соціальних стандартів і норм є основою для планування та реалізації соціальної політики на всіх рівнях, забезпечуючи гарантований мінімальний рівень соціальних благ для населення.

Система соціального захисту в Україні спрямована на забезпечення гідного рівня життя та соціальної підтримки громадян. Вона охоплює соціальне страхування, соціальну допомогу, соціальні послуги та пільги для різних категорій населення **рисунок 2.1.**

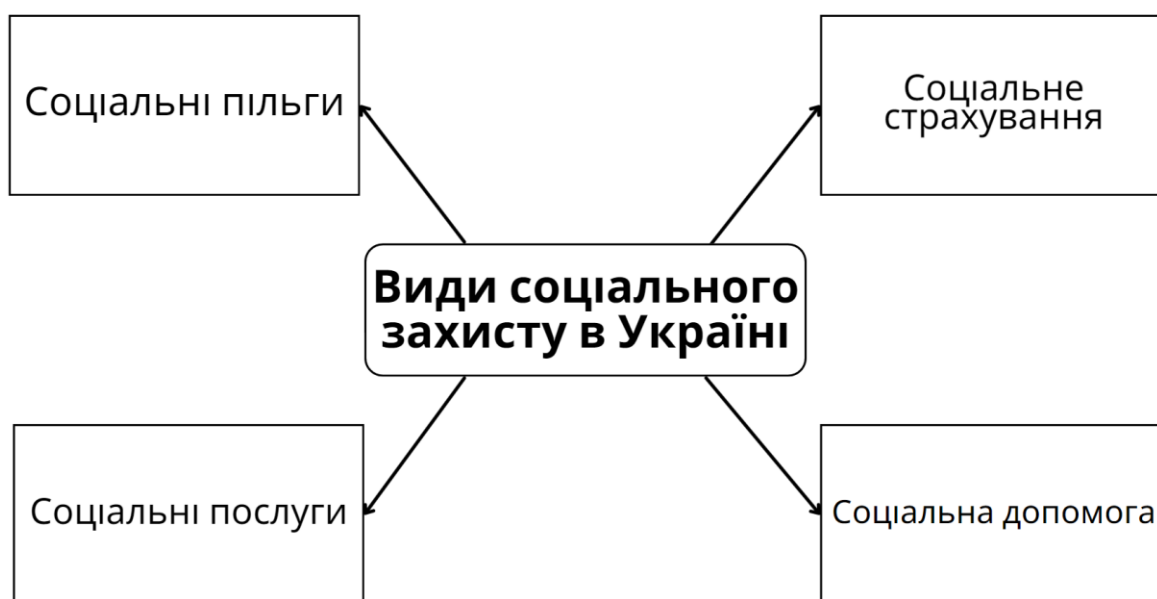

Рисунок 2.1 – Види соціального захисту в Україні

Джерело: розроблено автором.

В основах законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування сказано, що є такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування [16]:

- пенсійне страхування;
- медичне страхування;
- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- страхування на випадок безробіття;
- інші види страхування, передбачені законами України.

Цей поділ існує для того аби врахувати специфічні потреби у різних сферах соціального забезпечення.

Щодо державної соціальної допомоги, то існують такі її види [17]:

- державна допомога сім'ям з дітьми;
- державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям;

- державна соціальна допомога особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю;
- державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю;
- компенсаційні виплати та допомоги громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- тимчасова державна допомога дітям;
- соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам;
- допомога на догляд (щомісячна грошова допомога особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним);
- одноразова матеріальна допомога особі, яка постраждала від торгівлі людьми;
- допомога на поховання;
- тимчасова державна соціальна допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату;
- допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях.

Поділ державної соціальної допомоги на різні види забезпечує адресність та ефективність використання бюджетних коштів, оскільки дозволяє надавати соціальну підтримку відповідно до специфічних потреб, життєвих обставин та рівня доходів різних категорій населення.

За законом України «Про соціальні послуги» до базових соціальних послуг належать [18]:

- догляд вдома, денний догляд;
- підтримане проживання;
- соціальна адаптація;
- соціальна інтеграція та реінтеграція;
- надання притулку;

- екстрене (кризове) втручання;
- консультування;
- соціальний супровід;
- представництво інтересів;
- посередництво;
- соціальна профілактика;
- натуральна допомога;
- фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору;
- переклад жестовою мовою;
- догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних;
- супровід під час інклюзивного навчання;
- інформування;
- медіація.

Щодо соціальних пільг, то нема однієї класифікації. Це питання дуже обширне і кожен може трактувати по своєму. Тому пропонується така класифікація за категоріями осіб, що отримують ці пільги:

- постраждалі під час війни;
- постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- пенсіонери та люди похилого віку;
- інваліди;
- військові;
- люди, що мають певну спеціальність (наприклад державні службовці, судді, депутати тощо);
- малозабезпечені сім'ї;
- діти сироти та діти позбавлені батьківського піклування;
- внутрішньо переміщені особи.

2.2 Світовий досвід та реалізація соціального захисту населення

Соціальна підтримка населення, що потребує допомоги, є важливим напрямком соціальної політики не лише в Україні, а й у багатьох інших країнах світу. Розглянемо системи соціального забезпечення в Німеччині, Великобританії та Канаді для порівняння з українською практикою.

Соціальна безпека Німеччини базується на кількох принципах. Перш за все, це принцип обов'язковості страхування. Значна частина німецького населення підпорядковується обов'язковому страхуванню, тобто обов'язок бути застрахованим від певних ризиків. Для більшості видів страхування як роботодавці, так і працівники сплачують внески в системи соціального страхування. Для осіб, які не є обов'язково застрахованими, є можливість добровільного страхування [19].

Схожа система соціального страхування є поширеною не лише в Німеччині, а й в інших європейських країнах, зокрема в Україні. Вона допомагає забезпечити соціальний захист кожній людині, незалежно від її статусу чи рівня доходів, гарантуючи доступ до основних видів соціального забезпечення в разі настання життєвих ризиків.

Ще одним принципом на якому базується соціальна система в Німеччині є принцип солідарності. Цей принцип, як найважливіший принцип соціальної політики, означає, що громадянин несе відповідальність не лише за себе, а й за інших членів суспільства. Лише в суспільстві, яке характеризується солідарністю, виникає питання соціальної справедливості [20].

Простіше кажучи, солідарність передбачає взаємну підтримку та турботу одне про одного в суспільстві. Люди з вищими доходами допомагають забезпечити гідний рівень життя для менш забезпечених верств населення через сплату податків та внесків на соціальне страхування.

Тобто принцип солідарності означає, що кожен робить свій внесок у загальне благо відповідно до своїх можливостей, а натомість отримує необхідну

підтримку та захист у разі потреби. Це створює атмосферу взаємоповаги, рівності та стабільності в суспільстві.

Солідарний характер німецького соціального страхування стає особливо ясним на прикладі державного медичного страхування. У Німеччині медичне страхування покривається двома різними системами: законодавчим медичним страхуванням (GKV) і приватним медичним страхуванням (PKV). GKV працює за принципом солідарності, або так званого солідарного балансу – між здоровими і хворими, між тими, хто добре заробляє, і тими, хто заробляє менше, між молодими і старими, між самотніми людьми і сім'ями [21].

Це означає, що внески здорових спрямовуються на покриття витрат на лікування хворих, а внески молодих допомагають фінансувати медичні послуги для літніх. Також сюди входить вирівнювання між самотніми та сім'ями. Тобто сім'ї сплачують менші внески порівняно з самотніми особами з таким самим доходом. Відбувається так званий перерозподіл від осіб з вищими доходами до тих, хто заробляє менше. Самі ж внески розраховуються як відсоток від доходу особи.

Отже, принцип солідарності в GKV передбачає, що більш забезпечені, здорові та молоді члени системи допомагають фінансувати медичні потреби менш забезпечених, хворих та літніх людей, а також сімей. Це забезпечує рівний доступ до медичного обслуговування незалежно від віку, доходів чи сімейного стану

А от щодо страхування на випадок безробіття в Німеччині, то воно є обов'язковим для всіх найманих працівників незалежно від їхнього бажання. Виключення становлять лише самозайняті особи, пенсіонери та державні службовці. Фінансування системи здійснюється за рахунок внесків працівників і роботодавців, які сплачують по 1,5% від валової заробітної плати, але не більше встановленого ліміту оцінки внеску для пенсійного страхування. Додатково залучаються збори та кошти федерального бюджету. Федеральне агентство зайнятості виплачує допомогу безробітним, зокрема допомогу по безробіттю. Також фінансуються заходи зі збереження та створення робочих місць, як от допомога за неповний робочий день, виплати працівникам будівельної галузі у зимовий період тощо. Крім грошових виплат, агентство реалізує політику на ринку

праці, спрямовану на сприяння працевлаштуванню безробітних та розвиток трудових ресурсів [22].

Обов'язкове страхування на випадок безробіття в Німеччині є важливим інструментом соціального захисту. Ця система забезпечує підтримку осіб, які тимчасово втратили роботу, допомагаючи їм пережити період безробіття без критичних фінансових втрат. Те, що страхування є обов'язковим для всіх найманих працівників, сприяє солідарності між різними верствами населення та забезпечує стабільність системи.

Фінансування системи через внески як з боку працівників, так і роботодавців дозволяє розподілити відповідальність за соціальний захист між усіма учасниками ринку праці. Такий підхід не лише зменшує фінансове навантаження на державний бюджет, але й стимулює роботодавців до збереження та створення робочих місць.

Крім того, діяльність Федерального агентства зайнятості, яке не тільки виплачує допомогу по безробіттю, але й реалізує заходи щодо збереження та створення робочих місць, є ключовою для підтримки стабільності на ринку праці. Це допомагає адаптуватися до змін у економіці та зберігати зайнятість населення.

Такі заходи є не тільки доцільними, але й необхідними для забезпечення соціальної стабільності та справедливості. Вони допомагають зменшити соціальну напруженість, підтримуючи громадян у складних життєвих обставинах, та сприяють створенню більш гнучкого та адаптивного ринку праці.

Ще однією гілкою соціального забезпечення в Німеччині є обов'язкове пенсійне страхування. Вона є найбільшою системою соціального забезпечення та пропонує захист від ризиків старості, непрацездатності та смерті, особливо для найманих працівників, а також для деяких самозайнятих осіб та інших груп людей. Фінансування цього забезпечення здійснюється за розрахунковою системою, що означає, що внески, отримані пенсійним страхуванням, негайно використовуються для фінансування витрат. Відповідне покоління працівників піклується про покоління пенсіонерів як частину спільноти солідарності застрахованих між поколіннями [23].

Проста суть цієї системи полягає в тому, що внески, які сплачують працюючі люди, одразу ж використовуються для виплати пенсій нинішнім пенсіонерам. Тобто працююче покоління своїми внесками забезпечує виплати для непрацюючого покоління пенсіонерів. Це називається розрахунковою системою або системою солідарності поколінь.

З одного боку вона забезпечує гідний рівень життя для пенсіонерів за рахунок тієї самої солідарності працюючих. Це створює відчуття спільноти та взаємної підтримки між поколіннями, зменшує навантаження на державний бюджет та є обов'язковою, що гарантує охоплення всіх працівників.

З іншого боку запроваджуючи таку систему, потрібно бути дуже обережним, адже існує залежність від демографічної ситуації – при зменшенні кількості працюючих виникає дефіцит коштів, що може негативно сказатися на пенсіонерах. Через те, що є відсутність індивідуальних накопичувальних рахунків для кожного працівника існує ризик зміни умов виплат для майбутніх пенсіонерів. Це може відбутися через необхідність реформування системи.

Останніми двома видами страхування є страхування від нещасних випадків та страхування довгострокового догляду. На перший погляд вони можуть здатися схожими, проте мають суттєві відмінності.

Страхування від нещасних випадків відрізняється від всіх видів страхування тим, що воно фінансується лише за рахунок внесків роботодавця. Вони і несуть фінансовий ризик на відміну від застрахованої особи, яка несе ризик за здоров'я. Страхування від нещасних випадків покриває нещасні випадки на виробництві чи професійні захворювання та забезпечує комплексну медичну допомогу, а також необхідну перекваліфікацію [19].

Страхування довгострокового догляду було запроваджено як самостійну галузь соціального страхування тільки з 1995 року. Його було запроваджено як п'ятий рівень соціального страхування, а внески на страхування несуть порівну як працівник, так і роботодавець. Страхування медсестринського догляду служить для покриття ризику потреби в догляді, але воно не повністю покриває ризик. Сюди входять послуги з догляду вдома та в стаціонарі. Виплати можна вимагати у формі

грошових коштів або допомоги в натуральній формі, що означає, що за бажанням застрахована особа може отримати допомогу від професійного медперсоналу у разі потреби в догляді або може забезпечити догляд самостійно, наприклад, через родичів.

Отже, видно, що ці два види соціального забезпечення дійсно відрізняються один від одного. До цих відмінностей належить їх мета (захист від виробничих травм або хвороб проти забезпечення догляду), фінансування (лише роботодавці проти спільних внесків працівників і роботодавців) та охоплення (працівники проти всіх застрахованих осіб, включно з літніми людьми). Хотілось би зазначити, що обидва види страхування є доцільними та необхідними в сучасному суспільстві. Вони доповнюють одне одного, забезпечуючи комплексний соціальний захист громадян від різних життєвих ризиків. Проте їх запровадження та функціонування потребує значних фінансових ресурсів, що може створювати додаткове навантаження на економіку та учасників системи соціального страхування.

Якщо говорити про систему соціального забезпечення Канади, то вона має 3 рівні [24]:

- система, заснована на проживанні – Система страхування за віком, що забезпечує щомісячну пенсію більшості людей старше 65 років, які прожили в Канаді принаймні 10 років;
- система, що базується на внесках – Пенсійний план Канади та Пенсійний план Квебеку, що надає пенсії, виплати по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в разі смерті людей, які зробили внески до системи;
- приватні заощадження.

Канадський пенсійний план (СРР), є однією з трьох складових канадської системи пенсійного забезпечення. СРР був створений у 1966 році для надання пенсій за віком, допомоги у разі втрати годувальника та допомоги по інвалідності. Майже всі працюючі в Канаді (за винятком провінції Квебек, яка має власний аналогічний план QPP) зобов'язані робити внески до СРР. Внески сплачуються як працівниками, так і роботодавцями на паритетних засадах у відсотках від заробітної плати в межах встановленого діапазону. Зібрані кошти інвестуються Інвестиційною

радою CPP для отримання прибутку. Ці накопичені активи використовуються для фінансування різних видів пільг у рамках CPP [25]:

- Пенсія за віком (з 60 до 70 років);
- допомога після виходу на пенсію;
- допомога по інвалідності;
- пенсія у разі втрати годувальника;
- допомога на дітей.

Розмір пільг залежить від суми внесених коштів та тривалості сплати внесків. Також там встановлено максимальні та середні рівні виплат. Таким чином, CPP є обов'язковою накопичувальною пенсійною системою для забезпечення канадців гарантованим доходом на старість та в інших визначених випадках.

Канадський пенсійний план є важливою складовою системи пенсійного забезпечення в Канаді. Він забезпечує широке охоплення населення, розподіляє навантаження між працівниками та роботодавцями через паритетне фінансування, та гарантує дохід для пенсіонерів та інших категорій отримувачів.

Однак існують певні ризики, пов'язані з інвестуванням пенсійних активів та залежністю від демографічної ситуації (старіння населення може створити дефіцит коштів для виплат пільг). Це може негативно повпливати на допомогу економічно незахищеному населенню.

Загалом, CPP є збалансованою та життєздатною системою пенсійного забезпечення. Обов'язковість внесків, солідарне фінансування та інвестиційний дохід дозволяють акумулювати значні активи для виплат. Водночас система потребує постійного моніторингу та реформування для адаптації до демографічних змін та економічної ситуації. Тому CPP є прогресивною моделлю, яка поєднує елементи солідарної та накопичувальної систем. Вона забезпечує базовий рівень пенсійного доходу для широких верств населення.

Програма старості (OAS) є одним із наріжних каменів канадської державної системи пенсійного забезпечення. Програма OAS забезпечує базу, на якій люди можуть додати дохід з інших джерел для вирішення своїх конкретних фінансових обставин. До них належать Канадський пенсійний план або Пенсійний план

Квебеку, пенсійні плани, які фінансуються роботодавцем, і персональні зареєстровані пенсійні накопичувальні плани, а також інвестиції та особисті заощадження. Програма OAS надає базову пенсію OAS особам похилого віку віком від 65 років, які відповідають правовому статусу та вимогам щодо проживання. Він також надає доплату до гарантованого доходу (GIS) для малозабезпечених пенсіонерів, а також надбавки для осіб з низьким рівнем доходу віком від 60 до 64 років, які є подружжям або цивільним партнером одержувачів GIS, або є вдовами чи вдівцями [26].

Виходячи з попередніх даних програма старості є ключовим компонентом канадської державної пенсійної системи. Також стає зрозумілим, що вона надає базову щомісячну пенсію особам віком від 65 років, які відповідають вимогам щодо правового статусу та терміну проживання в Канаді. Це забезпечує гарантований базовий дохід для літніх людей. Дуже гарним рішенням є надання для малозабезпечених пенсіонерів доповнення гарантованої доплати до доходу. Вона забезпечує мінімальний гарантований дохід, що допомагає подолати бідність та забезпечити гідне життя на старості.

Третім рівнем соціального забезпечення Канади є зареєстровані на робочому місці пенсійні плани (RPP) та приватні заощадження, такі як зареєстровані пенсійні накопичувальні плани (RRSP) та безподаткові ощадні рахунки (TFSA). Ці механізми не є обов'язковими державними програмами, але уряд надає податкові стимули для заохочення канадців використовувати їх для накопичення коштів на пенсію. RPP – це пенсійні плани, спонсоровані роботодавцями або профспілками, до яких як працівники, так і роботодавці можуть робити внески. Внески працівників віднімаються від оподаткованого доходу, а виплати на пенсії оподатковуються. RRSP – це індивідуальні пенсійні рахунки, внески до яких також віднімаються від оподаткованого доходу, а дохід на рахунок не оподатковується до виведення коштів. TFSA дозволяє відкладати гроші без оподаткування доходу на рахунок протягом усього життя. Уряд також надає податкові кредити та пільги, такі як кредит на пенсійний дохід та розподіл пенсійного доходу між подружжям, для підтримки RPP. Однак вигоди від цих податкових стимулів для пенсійних

заощаджень непропорційно отримують сім'ї з вищими доходами, особливо у випадку RRSP. Це створює нерівність у розподілі пільг між різними верствами населення [27].

Використання даної пенсійної системи є доцільним та позитивним кроком. На це вказують багато моментів. По-перше, ці механізми забезпечують гнучкість та різноманітність інструментів для накопичення пенсійних заощаджень, доповнюючи державні пенсійні програми. Це дозволяє громадянам формувати додатковий дохід на старість відповідно до їхніх потреб та можливостей.

По-друге, надання податкових стимулів, таких як відрахування внесків до RRSP від оподаткованого доходу чи звільнення від податків на дохід у TFSA, заохочує людей активніше заощаджувати на пенсію. Це сприяє підвищенню рівня фінансової безпеки в літньому віці.

Ну а по-третє, залучення роботодавців до фінансування пенсійних планів через співфінансування внесків створює атмосферу соціального партнерства та розподілу відповідальності за пенсійне забезпечення працівників.

Так, можна зауважити, що існують певні виклики, пов'язані з нерівним доступом до цих пільг для різних верств населення. З одного боку те, що сім'ї з вищими доходами отримують більше переваг від податкових пільг на пенсійні заощадження створює нерівність у розподілі благ. Проте саме таким чином можна надавати підтримку саме тому населенню, яке це потребує, а не робити багатшими, тих, хто і сам в змозі про себе подбати.

Загалом, можна сказати, що цей вид соціального забезпечення є прогресивним та життєздатним підходом, який варто розглядати як позитивний приклад для інших країн.

Третьою країною систему соціального забезпечення якої хотілось би розглянути є Велика Британія. Залежно від ваших особистих обставин в Великобританії ви можете мати право на отримання різноманітних пільг, щоб допомогти впоратися з фінансовими труднощами, перелік яких ви знайдете на рисунку 2.2.

Рисунок 2.2 – Соціальне забезпечення населення Великобританії

Джерело: розроблено автором на основі даних компанії з обмеженою відповідальністю Caba [28]

Система соціального забезпечення Великої Британії характеризується широким спектром цільових видів допомоги та пільг. Цей підхід забезпечує дуже велику адресність та ефективність надання державної підтримки різним верствам населення відповідно до їхніх специфічних потреб та життєвих обставин. Аби детально прослідкувати це, потрібно розглянути опис цих соціальних виплат в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Опис соціальних виплат Великої Британії

Назва допомоги	Пояснення
Універсальний кредит (UC)	Допомога з перевіркою матеріального стану для осіб працездатного віку з низьким доходом, безробітних або тих, хто не може працювати через стан здоров'я/інвалідність. Замінює низку попередніх пільг.
Допомога шукачам роботи нового зразка (JSA)	Допомога на основі сплачених внесків на національне страхування для безробітних осіб, які активно шукають роботу. Не враховує заощадження та дохід партнера.
Допомога на працевлаштування та підтримку на основі внесків (ESA)	Допомога на основі внесків для осіб молодше пенсійного віку з обмеженою працездатністю через хворобу або інвалідність. Не враховує дохід та заощадження партнера.

Продовження таблиці 2.2

Пенсійний кредит	Допомога залежно від доходу для малозабезпечених пенсіонерів, яка доводить їхній дохід до встановленого мінімуму. Додаткові виплати для осіб з інвалідністю або тих, хто доглядає за дітьми.
Житлова допомога	Допомога з перевіркою потреб для оплати орендної плати малозабезпеченими особами, які досягли пенсійного віку або проживають у спеціалізованому житлі.
Дискреційна оплата житла	Додаткова допомога від місцевої ради для покриття нестачі орендної плати або витрат, пов'язаних з орендою, для отримувачів житлової допомоги або універсального кредиту.
Підтримка іпотечними відсотками (SMI) ³	Позика для покриття відсотків за іпотекою для отримувачів певних видів допомоги, яку потрібно повернути після продажу будинку.
Рада податкової підтримки	Допомога з перевіркою матеріального стану від місцевої ради для оплати місцевого податку малозабезпеченими особами.
Схема зниження сплати місцевого податку для інвалідів	Зниження місцевого податку для осіб з інвалідністю, які мають додаткову кімнату для задоволення своїх потреб.
Підтримка іпотечними відсотками (SMI) ³	Позика для покриття відсотків за іпотекою для отримувачів певних видів допомоги (підтримка доходу, JSA, ESA, універсальний кредит, пенсійний кредит). Потрібно повернути після продажу будинку.
Рада податкової підтримки	Допомога з перевіркою матеріального стану від місцевої ради для оплати місцевого податку малозабезпеченими особами.
Схема зниження сплати місцевого податку для інвалідів	Зниження місцевого податку для осіб з інвалідністю, які мають додаткову кімнату для задоволення своїх потреб.
Серйозні психічні розлади для міського податку	Звільнення від сплати місцевого податку або знижка 25% для осіб з серйозними психічними розладами.
Нехтування опікуном місцевого податку	Опікуни, які доглядають за особами з інвалідністю понад 35 годин на тиждень, не враховуються при розрахунку місцевого податку.
Надбавка за відвідування	Допомога для осіб пенсійного віку, які потребують допомоги в особистих потребах догляду або нагляду. Не залежить від матеріального стану.
Виплата за особисту незалежність (PIP)	Допомога для осіб віком від 16 років до пенсійного віку, які потребують додаткового догляду через хворобу або інвалідність. Складається з компонентів повсякденного життя та мобільності. Не залежить від матеріального стану.
Допомога на проживання за інвалідністю (DLA)	Допомога для дітей до 16 років, які потребують додаткового догляду або мобільності через хворобу чи інвалідність. Складається з компонентів догляду та мобільності. Не залежить від матеріального стану.
Допомога на догляд (Carer's Allowance)	Виплата для осіб, які надають неофіційний догляд понад 35 годин на тиждень особам, які отримують певні види допомоги з інвалідністю.
Допомога на дитину (Child Benefit)	Допомога для осіб, відповідальних за виховання дітей до 16 років або до 20 років, якщо дитина навчається. Може зменшуватися або скасовуватися для осіб з високими доходами.

Джерело: розроблено автором на основі даних компанії з обмеженою відповідальністю Сабі [28]

Отже, диференційований характер соціальних виплат дозволяє надавати точкову допомогу особам, які опинилися у складних ситуаціях, пов'язаних із безробіттям, низькими доходами, інвалідністю, догляду за дітьми чи літніми людьми тощо. Кожен вид допомоги спрямований на вирішення конкретних проблем чи покриття певних витрат, з якими стикається отримувач.

Важливою особливістю британської системи є можливість паралельного отримання кількох видів допомоги одночасно. Це дає змогу комплексно вирішувати складні життєві ситуації, в яких опиняються економічно вразливі верстви населення, шляхом поєднання різних інструментів підтримки.

Такий багатокомпонентний підхід забезпечує гнучкість та всеохопність системи соціального забезпечення, дозволяючи державі ефективно реагувати на різноманітні потреби громадян та надавати адресну допомогу тим, хто її потребує найбільше.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

3.1 Проблеми в системі соціального забезпечення в Україні

Україна вже давно працює над тим, щоб покращити свою систему соціального забезпечення, але, на жаль, все ще існують значні прогалини. Це особливо помітно, коли ми бачимо, скільки людей потребують допомоги, і як активно громадські організації намагаються заповнити ці прогалини, допомагаючи тим, хто цього потребує. Це яскраво свідчить про те, що держава сама по собі не в змозі задовольнити всі потреби своїх громадян у сфері соціального захисту. З іншого боку, активна участь громадянського суспільства в цьому процесі показує, що українці не залишаються байдужими до проблем своїх співгромадян і готові докладати зусиль для покращення ситуації. Це демонструє сильний дух співпраці та взаємодопомоги серед населення, що є важливим кроком до створення більш ефективної та відповідальної системи соціального забезпечення.

Одним з найбільших викликів для системи соціального забезпечення в Україні на даний момент є повномасштабна війна, розв'язана росією через її вторгнення на територію нашої держави та постійні ракетні обстріли. Ця агресія призвела до значного зростання кількості громадян, які потребують соціальної підтримки, зокрема внутрішньо переміщених осіб, постраждалих цивільних, сімей загиблих захисників. Водночас, через необхідність спрямування величезних ресурсів на потреби оборони та відсіч ворогу, можливості держави щодо фінансування соціальних виплат та програм соціального захисту стали обмеженими. Значна частка державного бюджету має бути виділена на забезпечення військового захисту територій від російської агресії.

Війна в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року після повномасштабного вторгнення росії, спричинила кардинальні зміни у структурі державних видатків. Про це свідчать дані Міністерства фінансів України. А порівняння цих даних на рисунку 3.1 та 3.2, а саме за 2021 та 2024 роки яскраво ілюструє ці зрушення.

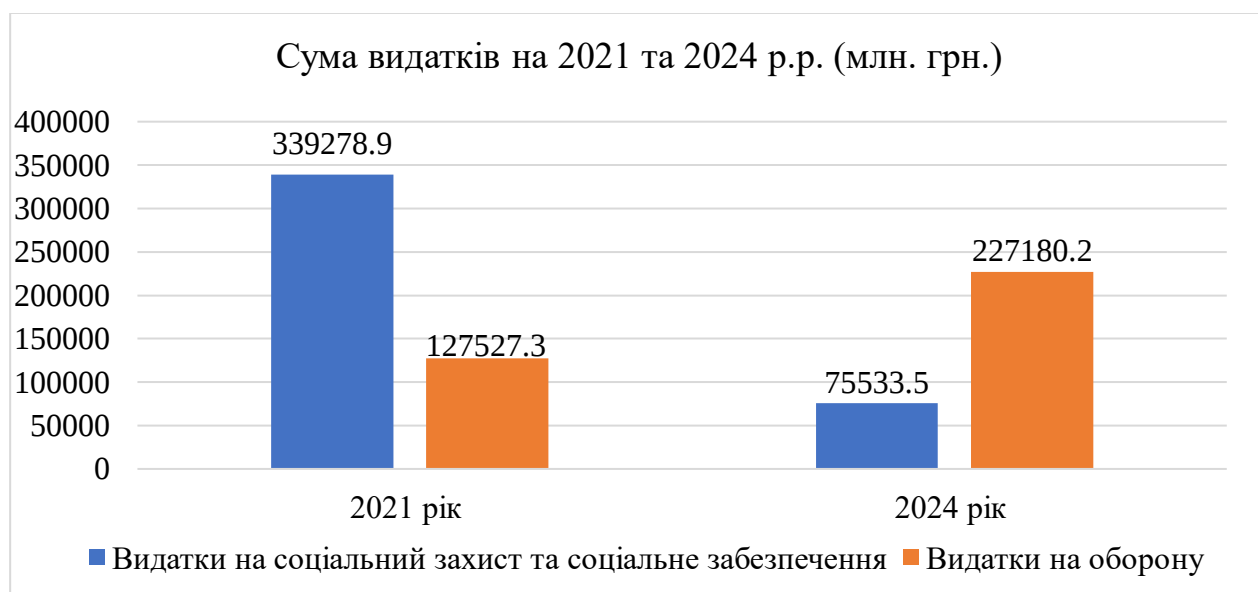

Рисунок 3.1 – Видатки на соціальний захист та оборону в 2021 та 2024 роках в млн. грн.

Джерело: розроблено автором на основі статистичних даних Міністерства фінансів України [29-30]

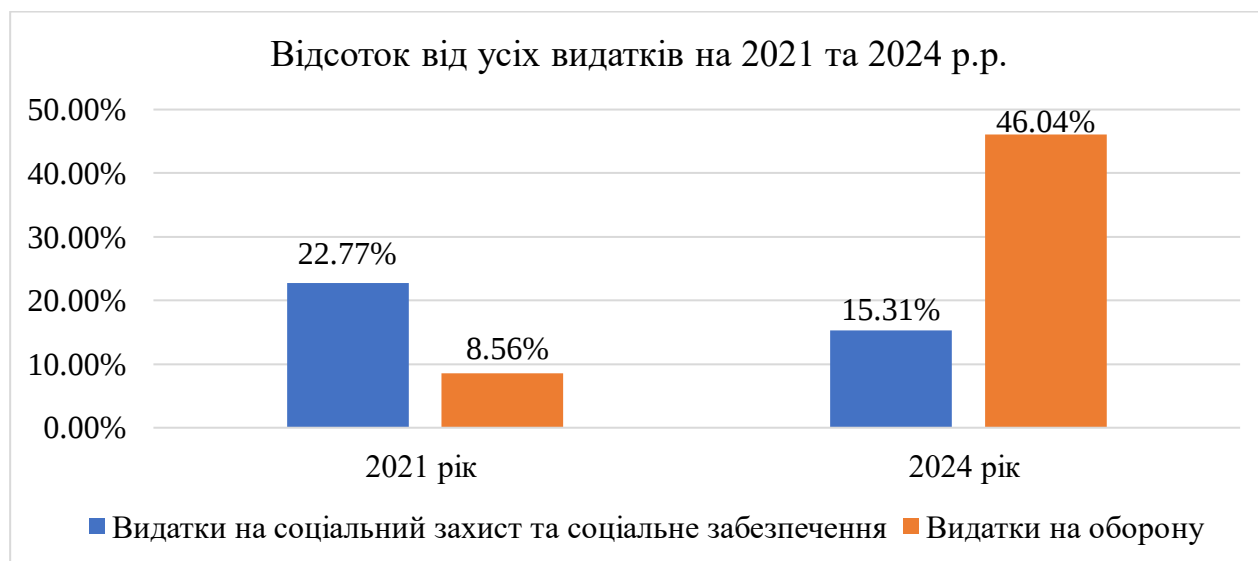

Рисунок 3.1 – Відсоток видатків на соціальне забезпечення та оборону на 2021 та 2024 роки

Джерело: розроблено автором на основі статистичних даних Міністерства фінансів України [29-30]

У 2021 році, до початку війни, оборона отримала 127527,38 млн. грн, що становило 8,56% від усіх видатків на той рік. У той же час на соціальний захист та соціальне забезпечення виділялось 339278,9 млн. грн, що становило 22,77% – майже четверта частина всіх коштів. Це свідчить про пріоритетність соціальної сфери в мирний час.

Однак, на 2024 рік, через два роки після початку повномасштабної війни, ситуація радикально змінилася. Оборона отримала 227180,2 млн. грн, що становить 46,04% від усіх видатків. Це означає, що сума оборонних витрат зросла майже в 2 рази порівняно з 2021 роком, а от відсоток від загальних видатків збільшився майже в 5,4 рази. Натомість видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення знизилися до 75533,5 млн. грн, що становить 15,31% від усіх видатків. Це означає, що соціальний захист та соціальне забезпечення отримали лише близько половини від того, що вони отримували у 2021 році.

Такі зміни є цілком зрозумілими та виправданими в умовах війни, коли забезпечення обороноздатності та безпеки держави стає абсолютним пріоритетом. Значна частина бюджетних ресурсів має бути спрямована на потреби армії, закупівлю озброєнь, відновлення пошкодженої інфраструктури тощо.

Водночас, скорочення соціальних видатків є вимушеним кроком через обмеженість бюджетних ресурсів та необхідність їх перерозподілу на користь оборони. Це може негативно позначитися на рівні життя населення, особливо найбільш вразливих верств.

Порівняння бюджетних показників 2021 та 2024 років наочно демонструє, як війна змусила Україну радикально переглянути пріоритети державних видатків, значно збільшивши фінансування оборони за рахунок скорочення соціальної сфери. Це є болючим, але вимушеним кроком в умовах воєнного часу для забезпечення виживання та захисту держави.

Ще одним із суттєвих недоліків системи соціального забезпечення в Україні є невідповідність розмірів окремих видів соціальних виплат та допомог реальним потребам отримувачів. Це стосується як пенсійних виплат, так і різноманітних соціальних допомог для вразливих верств населення.

В Україні існує гостра проблема з визначенням адекватних розмірів соціальних виплат і допомог, які б враховували реальний рівень інфляції та цін і забезпечували гідний рівень життя для їхніх отримувачів. На жаль, непоодинокими є випадки, коли законодавчо встановлені суми виплат є занадто низькими, що унеможлиблює задоволення навіть базових потреб людини. Визначені розміри допомог часто мають лише символічний характер і не відповідають реальним витратам, необхідним для забезпечення нормального рівня життя.

Дані дослідження громадської організації «Європа без бар'єрів», опублікованого у 2022 році, яскраво ілюструють цю проблему. Згідно з ними, місячна вартість лише харчування становила приблизно 3300-3800 гривень [31]. Тоді як за даними Міністерства фінансів України, прожитковий мінімум на той самий період був встановлений на рівні 2589 гривень [32], а мінімальна пенсія – 2093 гривні [33]. Порівнявши ці цифри, стає очевидним, що зазначених сум коштів абсолютно недостатньо навіть для елементарного виживання, не кажучи вже про нормальний рівень життя. І це ще без урахування витрат на комунальні послуги, ліки, одяг чи засоби гігієни.

Ця проблема особливо гостро відчувається в умовах економічної нестабільності та зростання цін, коли фіксовані соціальні виплати швидко знецінюються. Як наслідок, отримувачі допомог опиняються за межею бідності, не маючи змоги забезпечити собі мінімальні життєві потреби. Це особливо критично для найбільш вразливих категорій населення, таких як люди похилого віку, особи з інвалідністю, багатодітні сім'ї тощо.

Здавалось би така ситуація є логічною, коли у держави не достатня кількість коштів аби забезпечити таку кількість людей, які потребують соціального забезпечення. Тому ресурс розподіляється між усіма особами не зважаючи на те, що ця сума не задовільнить усі потреби.

Проте є ще один момент. Соціальна допомога та інші заходи соціального захисту часто не враховують реальні потреби найбільш бідних або соціально вразливих груп населення. Це призводить до неефективного розподілу бюджетних коштів. Часто соціальна допомога надається без урахування доходів громадян, що

може призвести до ситуації, коли люди, які не мають гострої потреби в допомозі, все одно її отримують. Водночас, ті домогосподарства, які дійсно потребують підтримки, отримують недостатньо допомоги для мінімального задоволення своїх потреб [34].

3.2 Пропозиції щодо удосконалення системи соціального забезпечення в Україні

Дізнавшись трохи більше про систему соціального забезпечення України можна зробити висновок, що вона переживає складні часи та потребує термінових і дієвих змін. Ця необхідність стала особливо гострою під час війни, коли кількість населення, яке не зможе вижити без допомоги держави, значно зростає. Повномасштабна агресія росії проти України призвела до появи великої кількості внутрішньо переміщених осіб, постраждалих цивільних, сімей загиблих захисників, які опинилися у скрутному становищі та потребують соціальної підтримки. Водночас, через необхідність спрямування величезних ресурсів на потреби оборони та відсіч ворогу, можливості держави щодо фінансування соціальних виплат та програм соціального захисту стали обмеженими.

Перш ніж пропонувати шляхи вдосконалення системи соціального забезпечення в Україні, необхідно ідентифікувати та проаналізувати ключові чинники, що зумовлюють її неефективність. Лише ґрунтовне розуміння причин, які призводять до недоліків у функціонуванні цієї системи, дозволить розробити дієві та цілеспрямовані реформи.

В Україні існує диференційований підхід до призначення соціальних виплат. Деякі види допомоги розраховуються з урахуванням загального сукупного доходу одержувачів, який включає суму доходів кожного члена сім'ї окремо. Ці дані про доходи враховуються при прийнятті рішення про призначення соціальної чи грошової допомоги. До таких видів належать державна соціальна допомога

малозабезпеченим сім'ям, субсидії на оплату житлово-комунальних послуг та енергоносіїв, щомісячна грошова допомога малозабезпеченим особам, які доглядають за інвалідами I-II групи, а також допомога на дітей одиноким матерям і допомога по догляду за дитиною до 3 років. Водночас, є окремі види соціальних виплат, які призначаються без урахування доходів сім'ї. Серед них – деякі види державної допомоги сім'ям з дітьми, наприклад допомога у зв'язку з вагітністю та пологами, при народженні дитини, при усиновленні дитини та допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування [34].

Крім того, ефективність української системи соціального захисту та соціального забезпечення підринається відсутністю двох ключових компонентів. По-перше, відсутня система оцінки впливу соціальних заходів на становище їхніх одержувачів, що ускладнює зрозуміння реальної ефективності цих заходів. По-друге, не існує ефективної системи обліку громадян, які потребують соціального захисту, що ускладнює цільове надання допомоги.

Ще одним чинником неефективності системи соціального забезпечення в Україні є надмірна кількість різноманітних пільг, задекларованих у чинному законодавстві. За оцінками експертів, вартість усіх передбачених законами пільг становить від 19 до 29 млрд грн на рік. Однак лише деяка частина цих пільг дійсно фінансується з державного бюджету. Аналіз чинного законодавства України у сфері соціального забезпечення виявляє надмірну кількість нормативно-правових актів, які передбачають різноманітні пільги для окремих категорій громадян. Сьогодні щонайменше 58 законів встановлюють певні види пільг. Відповідно цим нормативно-правовим актам, право на отримання пільг мають близько 15 млн осіб, що є третиною населення країни. Водночас спостерігається певна невідповідність між спеціальними законами у сфері соціального захисту та соціального забезпечення та бюджетним законодавством. Як от наприклад соціальний захист дітей війни. За Законом України "Про соціальний захист дітей війни", їм передбачено щомісячну надбавку до пенсії у розмірі 30% від мінімальної пенсії за віком. Проте Законом України "Про Державний бюджет України на 2007 рік" ці

виплати було призупинено, що створило правову колізію між нормативними актами різної юридичної сили [34].

Переглянувши деякі причини неефективності соціального забезпечення в Україні пропонується декілька способів, як можна виправити ці недоліки.

Одним із головних кроків, що потрібно зробити, це визначити реально необхідні розміри соціальних виплат, які б дозволили повністю задовольнити базові потреби населення, що потребує допомоги. Соціальна допомога повинна бути достатньою для забезпечення основних потреб, таких як харчування, комунальні послуги, медичне обслуговування та інші необхідні витрати. Для цього потрібно запровадити ефективний механізм регулярного перегляду та індексації соціальних виплат, який б враховував реальні економічні показники, такі як інфляція, рівень цін та інші фактори, що впливають на життя громадян.

Ключовим аспектом ефективної системи соціальної підтримки є не стільки кількість різноманітних пілг та виплат, скільки їх якість та адресність. Згідно з даними Центру громадської експертизи, в Україні налічується понад 120 видів пілг та 60 видів соціальних і компенсаційних виплат [34]. Така надмірна кількість призводить до розмивання соціальної функції держави та втрати адресності соціального захисту.

Для вирішення проблеми надмірної кількості пілг та неефективного використання бюджетних коштів на соціальні виплати необхідно провести комплексний аналіз усіх існуючих пілг та видів соціальної допомоги. Метою такого аналізу має стати оцінка їх доцільності, ефективності та відповідності реальним потребам цільових груп населення. На основі отриманих даних можна оптимізувати перелік соціальних виплат, скасувавши ті, що є економічно необґрунтованими або дублюються іншими програмами. Кошти, які вивільняються внаслідок такої оптимізації, доцільно перенаправити на посилення інших, більш пріоритетних напрямків соціальної підтримки.

Крім того, важливим кроком у реформуванні системи соціального забезпечення є приведення її у відповідність до міжнародних зобов'язань України, зокрема Конвенції про мінімальні норми соціального забезпечення. Імплементация

положень цієї Конвенції дозволить наблизити вітчизняну систему соціального захисту до загальновизнаних світових стандартів, забезпечивши гарантований мінімальний рівень соціальних виплат та допомоги для найбільш вразливих верств населення.

Такий підхід дозволить підвищити адресність та результативність системи соціального забезпечення, зробивши її більш цілеспрямованою та ефективною у задоволенні потреб найбільш вразливих верств населення. Це сприятиме раціональному використанню бюджетних ресурсів та підвищенню якості соціальних послуг.

Ще одним із ключових рішень для підвищення ефективності системи соціального забезпечення є створення єдиного реєстру пільговиків та запровадження регулярного моніторингу матеріального становища одержувачів соціальної допомоги, їхніх доходів, витрат, якості життя тощо. Це дозволить акумулювати актуальні дані про цільові групи соціальної підтримки та забезпечить адресність надання допомоги.

Соціальна допомога має бути спрямована насамперед на малозабезпечені верстви населення, які дійсно її потребують, а не на тих, хто може самостійно забезпечити належний рівень життя. За наявності чітких критеріїв визначення стандартних мінімумів доходів та витрат, а також ефективної системи верифікації потреб громадян у соціальній підтримці, можна значно оптимізувати коло одержувачів соціальних виплат.

Такий підхід дозволить перенаправити бюджетні кошти в необхідне русло, зосередивши їх на тих категоріях населення, які дійсно потребують державної допомоги через скрутне матеріальне становище. Це сприятиме підвищенню адресності та результативності системи соціального забезпечення, а також раціональному використанню обмежених бюджетних ресурсів.

І останньою пропозицією щодо покращення стану соціального забезпечення населення є підвищення рівня офіційного працевлаштування та створення нових робочих місць. На перший погляд, ці заходи можуть здаватися не пов'язаними

безпосередньо із соціальними видатками держави. Проте, насправді, вони мають вагоме значення для оптимізації системи соціального захисту громадян.

З початком повномасштабної війни, розв'язаної росією проти України, з'явилася величезна кількість внутрішньо переміщених осіб та біженців. Ці люди втратили майно, роботу та засоби для існування, опинившись у скрутному становищі та потребуючи державної допомоги. Забезпечення працевлаштування для переселенців та створення нових робочих місць у регіонах, які їх прийняли, дозволить значній частині цих громадян відновити свою економічну самостійність та зменшити навантаження на систему соціального забезпечення. Маючи офіційну роботу та гідний дохід, люди зможуть самостійно задовольняти свої основні потреби, не покладаючись повністю на державну допомогу.

Крім того, підвищення рівня офіційного працевлаштування в масштабах усієї країни матиме позитивний вплив на наповнення фондів соціального страхування. Чим більше працюючих громадян сплачуватимуть внески на соціальне забезпечення, тим більше ресурсів матиме держава для виплати пенсій, допомог та інших соціальних виплат непрацездатному та вразливому населенню.

Отже, створення нових робочих місць та стимулювання офіційного працевлаштування є важливим елементом реформування системи соціального захисту в Україні, що сприятиме економічній активності та самодостатності громадян, а також дозволить розвантажити систему соціальної підтримки, зробивши її більш стійкою та ефективною.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено дослідження системи соціального забезпечення та надано пропозиції щодо її реформування для забезпечення її ефективності. У ході роботи було з'ясовано, що система соціального забезпечення є фундаментальною складовою сучасної системи соціального захисту населення. А ретельне її вивчення дозволяє зрозуміти її роль та значення у забезпеченні гідного рівня життя громадян. На основі проведеного дослідження сформульовано наступні висновки:

1. Під час визначення теоретичного змісту поняття системи соціального забезпечення, соціальної політики та розгляду історії створення соціального забезпечення було вказано, що соціальне забезпечення зародилася наприкінці XIX ст. в Німеччині як комплекс обов'язкових страхових програм для захисту працівників від соціальних ризиків, закладаючи основи сучасних систем соціального захисту. Засновником системи соціального забезпечення вважається Отто фон Бісмарк, який ініціював прийняття низки законів у 1883-1889 роках. Ці закони заклали підвалини комплексної системи соціального захисту, охоплюючи різні ризики втрати працездатності та доходу для широких верств найманих працівників.

2. Досліджені нормативно-правові засади виплат у сфері соціального забезпечення в Україні базуються на положеннях Конституції України про право громадян на соціальний захист і деталізується у законах, постановах Уряду та відомчих наказах.

3. Розгляд механізмів реалізації та видів соціального захисту в Україні, показав, що ключовими складовими системи соціального захисту є загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яке охоплює пенсійне, медичне страхування, страхування на випадок тимчасової втрати працездатності, нещасних випадків на виробництві, безробіття тощо; державна соціальна допомога, що включає допомогу сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, особам з

інвалідністю, постраждалим від Чорнобильської катастрофи та іншим категоріям населення; базові соціальні послуги, як наприклад надання притулку, екстрене втручання, консультування; та соціальні пільги, що надаються різним категоріям осіб.

4. Під час розгляду світового досвіду щодо форм соціальних виплат населення в Німеччині, Канаді та Великій Британії, проаналізовано різноманітні підходи та моделі, що базуються на принципах солідарності, обов'язкового страхування та адресної підтримки.

5. У результаті дослідження було зазначено проблеми в системі соціального забезпечення в Україні, зокрема: зростання кількості громадян, які потребують соціальної підтримки через війну з росією; обмеженість фінансових ресурсів для соціальних виплат через необхідність фінансування оборони; невідповідність розмірів окремих соціальних виплат реальним потребам отримувачів; економічна нестабільність та неефективний розподіл допомоги.

6. На основі недоліків було надано пропозиції щодо удосконалення системи соціального забезпечення в Україні, а саме: оптимізація переліку соціальних виплат та пільг; імплементація міжнародних стандартів у сфері соціального забезпечення; створення єдиного реєстру пільговиків та запровадження моніторингу їх матеріального становища; запровадження чітких критеріїв визначення потреби у соціальній допомозі; заходи з підвищення рівня офіційного працевлаштування та створення нових робочих місць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котвіцька А. А., Кубарєва І. В. Соціальне забезпечення. *Фармацевтична енциклопедія*. 2015.
URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/7550/socialne-zabezpechennya> (Дата звернення: 17.05.2024).
2. Deutsche Geschichte in Bildern und Zeugnissen im deutschen historischen Museum Berlin. Berlin : Deutsches Historisches Museum, 2010. 56 с.
URL: <https://publikationen.dguv.de/widgets/pdf/download/article/2070> (Дата звернення: 17.05.2024).
3. Ausbau und Differenzierung der Sozialpolitik seit Beginn des neuen Kurses (1890-1904) / W. Ayass та ін. 6-те вид. Mainz : DZA Druckerei zu Altenburg GmbH, 2014. 605 с. URL: https://quellen-sozialpolitik-kaiserreich.de/fileadmin/user_upload/PDFs_der_Baende/QuellensammlungAbt3Band6.pdf (Дата звернення: 17.05.2024).
4. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки : навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 248 с.
URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/syst_soc_zab.pdf (Дата звернення: 17.05.2024).
5. Bundeszentrale für politische Bildung. Sozialpolitik. *bpb.de*.
URL: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/lexikon-der-wirtschaft/20654/sozialpolitik/> (Дата звернення: 17.05.2024).
6. Соціальна політика. Інформаційно-довідковий сайт «Україна».
URL: http://proukraine.net.ua/?page_id=759 (Дата звернення: 17.05.2024).
7. Platt L. What is social policy? International, interdisciplinary and applied. *London School of Economics and Political Science*.
URL: <https://www.lse.ac.uk/social-policy/about-us/What-is-social-policy> (Дата звернення: 17.05.2024).

8. Базові та сучасні цілі соціальної політики. *Studies*.
URL: <https://studies.in.ua/socialna-polityka-derzhavy/3490-bazov-ta-suchasn-cl-socalnoyi-poltiki.html> (Дата звернення: 17.05.2024).
9. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (Дата звернення: 17.05.2024).
10. Пільги. Нормативні документи щодо гарантування соціального захисту. *msp.gov.ua*. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/pilgi.html> (Дата звернення: 17.05.2024).
11. Механізми реалізації соціальної політики. *Studies*.
URL: <https://studies.in.ua/socialna-polityka-derzhavy/3488-mehanzmi-realzacyi-socalnoyi-poltiki.html> (Дата звернення: 17.05.2024).
12. Соціальні стандарти. Державні соціальні стандарти. *Міністерство соціальної політики України*.
Головна. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/socialni-standarti.html?PrintVersion> (Дата звернення: 17.05.2024).
13. Близнюк В. В. Державні соціальні стандарти. *Енциклопедія Сучасної України* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк. 7-ме вид. 2007.
URL: <https://esu.com.ua/article-26199> (Дата звернення: 17.05.2024).
14. Соціальні норми. *ВУЕ*. 2016.
URL: https://vue.gov.ua/Соціальні_норми (Дата звернення: 17.05.2024).
15. Поняття та види соціальних норм. *На Урок*.
URL: <https://naurok.com.ua/ponyattya-ta-vidi-socialnih-norm-249249.html> (Дата звернення: 17.05.2024).
16. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 14.01.1998 р. № 16/98-ВР : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр#Text> (Дата звернення: 17.05.2024).

17. Види соціальної допомоги, компенсацій та пільг. *spaska-gromada.gov.ua*. URL: <https://spaska-gromada.gov.ua/perelik-poslug-11-11-28-28-01-2022/> (Дата звернення: 17.05.2024).

18. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (Дата звернення: 17.05.2024).

19. Das deutsche Sozialversicherungssystem. *bpb.de*. URL: <https://www.bpb.de/themen/politisches-system/24-deutschland/40478/das-deutsche-sozialversicherungssystem/> (Дата звернення: 17.05.2024).

20. Solidaritätsprinzip. *Das Portal für Lehrkräfte*. URL: <https://www.wirtschaftundschule.de/wirtschaftslexikon/s/solidaritaetsprinzip> (Дата звернення: 17.05.2024).

21. Gesetzliche Krankenversicherung (GKV). *Bundesministerium für Gesundheit (BMG)*. URL: <https://www.bundesgesundheitsministerium.de/gkv> (Дата звернення: 17.05.2024).

22. Bundeszentrale für politische Bildung. Arbeitslosenversicherung. *bpb.de*. 2021. URL: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/lexikon-der-wirtschaft/18674/arbeitslosenversicherung/> (Дата звернення: 17.05.2024).

23. Gesetzliche Rentenversicherung. *Startseite Bayerisches Staatsministerium für Familie, Arbeit und Soziales*. URL: <https://www.stmas.bayern.de/rente/gesetzliche-rentenversicherung/index.php> (Дата звернення: 17.05.2024).

24. Canada's social security system | Social security guide. *Guides to Social Policy Law*. URL: <https://guides.dss.gov.au/social-security-guide/10/5/1/30> (Дата звернення: 17.05.2024).

25. Team T. I. Canada Pension Plan (CPP) vs. U.S. Social Security. *Investopedia*. 2014. URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/102714/what-are-differences-between-canada-pension-plans-cpp-and-social-security-benefits.asp> (Дата звернення: 17.05.2024).

26. About the Old Age Security. *Canada.ca*.
URL: <https://www.canada.ca/en/employment-social-development/programs/old-age-security.html> (Дата звернення: 17.05.2024).

27. Blackshaw M., Cahill E. Canada's Retirement Income System. Ottawa, 2020.
URL: <https://lop.parl.ca/staticfiles/PublicWebsite/Home/ResearchPublications/BackgroundPapers/PDF/2019-40-E.pdf> (Дата звернення: 18.05.2024).

28. Understanding UK benefits. *caba.org.uk*.
URL: <https://www.caba.org.uk/financial/benefits-advice/understanding-uk-benefits.html> (Дата звернення: 17.05.2024).

29. Видатки держбюджету України (2021). *index.minfin.com.ua*.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2021/> (Дата звернення: 17.05.2024).

30. Видатки держбюджету України (2024). *index.minfin.com.ua*.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2024/> (Дата звернення: 17.05.2024).

31. Витрати на харчування протягом місяця «з'їдають» половину мінімальної зарплати українців. 2022. URL: <https://europewb.org.ua/vytraty-na-harchuvannya-protyagom-misyatsya-z-yidayut-polovynu-minimalnoyi-zarplaty-ukrayintsiv/> (Дата звернення: 17.05.2024).

32. Прожитковий мінімум в Україні (2000-2024). *index.minfin.com.ua*.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (Дата звернення: 17.05.2024).

33. З 1 грудня в Україні зросла мінімальна пенсія: скільки платитимуть. *minfin.com.ua*.
URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/12/01/96541392/> (Дата звернення: 17.05.2024).

34. Чорній Л. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан та перспективи реформування: Біюліорафія / ред.: О. Липай, О. Заславська. Київ: Центр громад. експертизи, 2009. 104 с.
URL: https://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_publ_2028_ua_law.pdf (Дата звернення: 18.05.2024)

Ім'я користувача:
Національної економіки та публічного управління О...

ID перевірки:
1016262121

Дата перевірки:
19.05.2024 05:25:22 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
19.05.2024 05:26:49 EEST

ID користувача:
100005719

Назва документа: Гарбар Бакалаврська

Кількість сторінок: 48 Кількість слів: 8657 Кількість символів: 67390 Розмір файлу: 1.09 MB ID файлу: 1016051185

10.1% Схожість

Найбільша схожість: 1.89% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1012711991)

9.25% Джерела з Інтернету

395

Сторінка 50

7.82% Джерела з Бібліотеки

366

Сторінка 56

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел